

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

CAZUL GUERRA ȘI ALȚII contra ITALIEI

Cererea nr. 14967/89

Hotărâre 19 februarie 1998

În cazul Guerra și alții contra Italiei¹,

Curtea europeană a Drepturilor Omului, constituită, în conformitate cu articolul 53 din regulamentul său B², într-o cameră mare alcătuită din următorii judecători:

Dnii R. Bernhardt, *președinte*,
Thór Vilhjálmsson
F. Gölcüklü,
F. Matscher,
B. Walsh,
R. Macdonald,
C. Russo,
A. Spielmann,
Dna E. Palm,
Dl A.N. Loizou,
Sir John Freeland,
Dnii M.A. Lopes Rocha,
G. Mifsud Bonnici,
J. Makarczyk,
B. Repik,
P. Jambrek,
P. Kūris,
E. Levits,
J. Casadevali,
P. van Dijk,

precum și Dnii H. Petzold, *grefir*, și P.J. Mahoney, *grefier adjunct*,

După ce a deliberat în camera de consiliu la 28 august 1997 și la 27 ianuarie 1998.

Pronunță prezenta hotărâre, adoptată la această ultimă dată:

PROCEDURA

1. Cazul a fost deferit Curții de către Comisia europeană a Drepturilor Omului („Comisia”) la 16 septembrie 1996, în termenul de trei luni prevăzut de articolele 32 § 1 și 47 din Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale („Convenția”). La originea sa se află o cerere (nr. 14967/89) îndreptată împotriva

¹ Cazul poartă numărul 116/1996/735/932. Primele două cifre indică poziția cazului pe lista cazurilor transmise Curții în anul corespunzător (a doua cifră). Ultimele două numere indică poziția cazului transmis Curții de la crearea sa și pe lista cererilor inițiale corespunzătoare la Comisie.

² Regulamentul B, intrat în vigoare la 2 octombrie 1994, se aplică tuturor cazurilor referitoare la Statele legate prin Protocolul nr. 9.

Republicii italiene și pe care patruzeți de cetățeni ai acestui Stat au transmis-o Comisiei la 18 octombrie 1988 în virtutea articolului 25. Lista reclamanților este următoarea: Dnele Anna Maria Guerra, Rosa Anna Lombardi, Grazia Santamaria, Addolorata Caterina Adabbo, Anna Maria Virgata, Antonetta Mancini, Michelina Berardinetti, Maria Di Lella, Maria Rosa Porcu, Anna Maria Lanzetta, Grazia Lagottolla, Apollonia Rinaldi, Renata Maria Pilati, Raffaella Ciuffreda, Raffaella Lauriola, Diana Gismondi, Filomena Totaru, Giulia De Feudis, Sipontina Sontoro, Maria Lucia Rita Coavelli Tattilo, Irene Principe, Maria De Filippo, Vittoria De Salvia, Anna Totaro, Maria Telera, Grazia Telera, Nicoletta Lupoli, Lisa Schettino, Maria Rosaria Di Vico, Gioia Quitadamo, Elisa Anna Castriotta, Guiseppina Rinaldi, Giovanna Gelsomino, Antonia Iliana Titta, Concetta Trotta, Rosa Anna Giordano, Anna Maria Trufini, Angela Di Tullo, Anna Maria Giordano și Rafaela Rinaldi.

Cererea Comisiei face trimitere la articolele 44 și 46 precum și la declarația Italiei prin care este recunoscută jurisdicția obligatorie a Curții (articolul 46). Ea are drept scop obținerea unei decizii asupra punctului de a ști dacă faptele expuse în cauză denotă o încălcare a prevederilor articolului 10 din Convenție din partea Statului pârât.

2. La 4 octombrie 1997, reclamanții au desemnat un reprezentant (articolul 31 din regulamentul B) pe care președintele camerei l-a autorizat să utilizeze limba italiană (articolul 28 § 3).
3. Camera constituită îi includea cu drepturi depline pe Dl C. Russo, judecător ales cu cetățenia Italiei (articolul 43 din Convenție), și Dl R. Bernhardt, vicepreședintele Curții (articolul 21 § 4 b) din regulamentul B). La 17 septembrie 1996, președintele Curții, Dl R. Ryssdal, prin tragere la sorți a numit ceilalți șapte judecători: Dl F. Matscher, Dl A. Spielmann, Sir John Freeland, Dl M.A. Lopes Rocha, Dl J. Makarczyk, Dl J. Casadevall și Dl P. Van Dijk, în prezența greșierului (articolele 43 *in fine* din Convenție și 21 § 5 din regulamentul B).
4. În calitate de președinte al camerei (articolul 21 § 6 din regulamentul B), Dl Bernhardt a consultat, prin intermediul greșierului, agentul guvernului italian („Guvernul”), reprezentantul reclamantului și delegatul Comisiei cu privire la organizarea procedurii (articolele 39 § 1 și 40). În conformitate cu ordonanța adoptată în consecință, greșierul a primit memoriile reclamanților și Guvernului la 14 și, respectiv, la 16 aprilie.
5. La 29 aprilie 1997, Comisia a întocmit dosarul procedurii desfășurate în fața sa; după cum a solicitat greșierul în conformitate cu instrucțiunile președintelui.
6. Conform deciziei președintelui, dezbaterile s-au desfășurat în public la 27 mai 1997, la Palatul Drepturilor Omului la Strasbourg. Preventiv Curtea a avut o reuniune de pregătire

S-au prezentat:

- din partea Guvernului

Dnii	G. Raimondi, magistrat detașat la serviciul contencios diplomatic al ministerului pentru Afaceri externe,	<i>coagent,</i>
	G. Sabbeone, magistrat detașat la cabinetul legislativ al ministerului Justiției,	<i>consilier;.</i>

- *din partea Comisiei*
Dl I. Cabral Barreto, *delegat;*
- *din partea reclamantilor*
Dra N. Santilli, jurist, *consilier.*

Curtea a ascultat pledoariile Dlui Cabral Barreto, Drei Santilli, Dlui Sabbeone și Dlui Raimondi.

7. La 3 iunie 1997, camera a decis să se disesizeze cu efect imediat în favoarea unei mari camere (articolul 53 § 1 din regulamentul B).
8. Marea cameră constituită îi includea cu drepturi depline pe Dl Ryssdal, președintele Curții, și Dl Bernhardt, vicepreședinte, alți membri ai camerei originale împreună cu patru supleanți ai acesteia, Dnii P. Kūris, G. Mifsud Bonnici, Thór Vilhjálmsson și B. Repik (articolul 53 § 2 a) și b) din regulamentul B). La 3 iulie 1997, președintele a tras la sorți numele celorlalți șapte judecători suplimentari chemați să completeze marea cameră, după cum urmează: Dl F. Gölcüklü, Dl B. Walsh, Dl R. Macdonald, Dna E. Palm, Dl A.N. Loizou, Dl P. Jambrek și Dl E. Levits (articolul 53 § 2 c)).
9. La 29 iulie 1997, președintele a autorizat delegatul Comisiei să prezinte observații cu privire la cererea de satisfacție echitabilă a reclamantilor. Observațiile au parvenit la grefă la 19 septembrie 1997.
10. După ce a consultat agentul Guvernului, reprezentantul reclamantelor și delegatul Comisiei, marea cameră a decis, la 28 august 1997 că este cazul de a desfășura o nouă audiere în rezultatul disesizării camerei (articolul 40 combinat cu articolul 53 § 6).
11. Dl Ryssdal nu a putut participa la deliberările din 27 ianuarie 1998 și Dl Bernhardt l-a înlocuit în funcția de președinte al mării camere (articolul 21 § 6 combinat cu articolul 53 § 6).

ÎN FAPT

1. CIRCUMSTANȚELE SPEȚEI

A. Uzina *Enichem agricultura*

12. Toate reclamantele locuiesc în comuna Manfredonia (Foggia), aproximativ la un kilometru de la usina chimică a societății anonime *Enichem agricultura* amplasată pe teritoriul comunei Monte Sant'Angelo.
13. În 1988, uzina, care producea fertilizanți și caprolactam (component chimic care produce, prin procesul de policondensare, un poliamid utilizat la fabricarea fibrelor sintetice de tipul nylonului), fusese inclusă în clasa de risc sporit în conformitate cu decretul președintelui Republicii din 18 mai 1988 nr. 175 („DRP 175/88”), care a transpus în dreptul italian directiva 82/501/CEE a Consiliului Comunităților europene (directiva „Seveso”), cu privire la riscurile de accidente majore legate de unele activități industriale periculoase pentru mediu și bunăstarea populației vizate.
14. În opinia reclamantelor, care nu a fost negată de Guvern, pe parcursul ciclului de fabricare uzina elibera cantități mari de gaz inflamabil – fapt care putea antrena reacții chimice explozive cu eliberarea substanțelor foarte toxice -, de exemplu anhidrid sulfuric, oxid de azot, sodium, amoniac, hidrogen metalic, acid benzoic și în primul rând anhidrid de arseniu.
15. Accidente de funcționare deja au avut loc în trecut, cel mai grav fiind din 26 septembrie 1976 când în rezultatul unei explozii la secția de spălare a gazelor de sinteză a amoniacului s-au aliminat mai multe tone de soluție de carbonat și bicarbonat de potasiu,

care conțineau anhidrid de arseniu. Cu această ocazie, 150 de persoane fusesse spitalizate din cauza unei intoxicații grave cu arseniu.

16. Într-un raport din 8 decembrie 1988, o comisie tehnică numită de municipalitatea Manfredonia a stabilit că din cauza amplasării geografice a uzinei, eliminarea substanțelor în atmosferă era deseori canalizată spre oraș. Raportul a menționat refuzul uzinei de a realiza o inspecție și faptul că, conform rezultatelor unui studiu efectuat chiar de uzină, instalațiile de prelucrare a cazelor evacuate erau neadecvate, iar studiul privind impactul asupra mediului era incomplet.
17. În 1989, uzina și-a limitat activitatea la producerea fertilizanților, fapt care justifica menținerea sa în categoria uzinelor periculoase vizate de DPR 175/88. În 1993, ministerele Mediului și al Sănătății au adoptat în comun o hotărâre care prevedea măsurile care trebuie adoptate de uzină pentru a ameliora securitatea producerii curente de fertilizanți și, în caz de reevaluare a producerii de caprolactam, securitatea acesteia (paragraful 27 de mai jos).
18. În 1994, uzina a încetat definitiv producerea fertilizanților. Continuau să funcționeze doar o centrală termoelectrică și instalațiile de prelucrare a apelor primare și utilizate.

B. Urmăririle penale

1. În fața judecătorului instanței din Foggia

19. La 13 noiembrie 1985, 420 de locuitori din Manfredonia (printre care și reclamantele) au sesizat judecătorul instanței (*pretore*) din Foggia denunțând prezența în atmosferă a unor gaze de eșapament care proveneau de la uzină și a căror componentă chimică și nivel de toxicitate nu erau cunoscute. Șapte administratori ai societății incriminate constituise obiectul unei proceduri penale pentru infracțiuni legate de eliminări poluante de la uzină și nerespectarea mai multor norme cu privire la protecția mediului.

Decizia a fost pronunțată la 16 iulie 1991, dar majoritatea inculpaților nu au fost supuși niciunei pedepse – fie din cauza amnistiei sau prescripției, fie datorită achitării imediate a unei amenzi (*oblazione*) – cu excepția a doi administratori. Aceștia fusesse condamnați la cinci luni de detenție și două milioane de lire amendă, precum și la repararea daunelor civile pentru faptul că au construit depozite pentru deșeuri fără a obține în prealabil autorizarea necesară, astfel încălcând dispozițiile pertinente din DPR 915/82 în materie de eliminare a deșeurilor.

2. În fața curții de apel din Bari

20. Pronunțându-se asupra apelului introdus de cei doi administratori condamnați, precum și de organul public pentru electricitate (ENEL) și municipalitatea din Manfredonia, care s-au prezentat ca părți civile, curtea de apel din Bari la 29 aprilie 1992 a achitat administratorii, pe motiv că nu s-a produs nici un delict, confirmând pentru surplus decizia atacată. Jurisdicția a considerat că erorile de gestionare a deșeurilor, incriminate celor vizați trebuiau de fapt atribuite întârzierii și incertitudinii în adoptarea și interpretarea, mai ales de către regiunea Pouilles, a normelor de aplicare a DPR 915/82. În consecință, existența unui prejudiciu indemnizabil fusesse exclusă.

C. Atitudinea autorităților competente

21. Pentru implementarea directivei „Seveso” pe lângă ministerul Mediului fusesse creat un comitet comun cu reprezentanți din partea Statului și al regiunii Pouilles.

Comitetul a ordonat desfășurarea unei anchete tehnice încredințate unei comisii constituite printr-o hotărâre a ministerului Mediului la 19 iunie 1989, având următorul mandat:

- a) de a elabora un raport cu privire la conformitatea uzinei cu regulile în materie de mediu, în ceea ce privește scurgerea apelor utilizate, prelucrarea deșeurilor lichide și solide, emanările de gaze și poluarea sonoră, precum și privind aspectele relative la securitate; verificarea stării autorizațiilor eliberate uzinei în acest scop;
- b) de a elabora un raport cu privire la compatibilitatea amplasării uzinei cu mediul său având în vedere în particular problemele protecției sănătății populației, faunei și florei, și problemele utilizării corecte a teritoriului;
- c) de a sugera acțiuni care urmează a fi întreprinse pentru colectarea tuturor datelor apte să lichideze lacunele care ar putea apărea la studierea punctelor a) și b) și de a indica măsurile ce urmează a fi implementate în vederea protecției mediului.

22. La 6 iulie 1989, în aplicarea articolului 5 din DPR 175/88, uzina a prezentat raportul de securitate.

23. La 24 iulie 1989, comisia și-a prezentat raportul care a fost transmis comitetului comun Stat-regiune. Acesta și-a formulat concluziile la 6 iulie 1990, fixând pentru 30 decembrie 1990 data transmiterii ministerului Mediului a raportului prevăzut în articolul 18 al DPR 175/88 cu privire la riscurile de accidente majore. El de asemenea a recomandat:

- a) realizarea studiilor cu privire la compatibilitatea uzinei cu mediul și cu privire la securitatea uzinei, analize suplimentare privind scenariile catastrofelor și cu privire la pregătirea și implementarea planurilor de intervenție urgentă;
- b) introducerea unor modificări în vederea reducerii modalității drastice de eliminare a substanțelor în atmosferă și ameliorarea prelucrării apelor utilizate, schimbările tehnice radicale în ciclurile de producere a ureei și azotului, realizarea studiilor privind poluarea subsolurilor și structura hidrogeologică a uzinei. Termenul prevăzut pentru aceste realizări fusese de trei ani. Raportul sublinia astfel necesitatea de a rezolva problema acidificării lichidelor și reutilizarea sărurilor de sodiu.

Comitetul de asemenea a solicitat crearea, până la 30 decembrie 1990, a unui centru public de igienă industrială având drept sarcină controlarea periodică a condițiilor de igienă și respectarea mediului ambiant al uzinei și de a servi în calitate de observator epidemiologic.

24. Problemele relative la funcționarea uzinei constituie, la 20 iunie 1989, obiectul unei probleme parlamentare la ministrul Mediului, și la 7 noiembrie 1989, în cadrul Parlamentului european, unei probleme la Comisia Comunităților europene. În răspunsul dat acesteia, comisarul competent indica: 1) că societatea Enichem a transmis guvernului italian raportul solicitat cu privire la securitatea instalațiilor, în conformitate cu articolul 5 al DPR 175/88; 2) că în baza acestui raport, guvernul italian a început o examinare a cazului după cum prevede articolul 18 din DPR 175/188 în vederea verificării securității instalațiilor și, după caz, va indica măsurile necesare suplimentare de securitate ; și 3) că în ceea ce privește aplicarea directivei Seveso, guvernul a luat față de uzină măsurile necesare.

D. Măsurile de informare a populației

25. Articolele 11 și 17 din DPR 175/88 prevăd obligația, aflată în sarcina primarului și prefectului competenți, de a informa populația vizată despre riscurile relative la activitatea industrială în cauză, măsurile de securitate adoptate, planurile de urgență elaborate și procedura de a le urma în caz de accident.

26. La 2 octombrie 1992, comitetul de coordonare a activităților de securitate în materie industrială a formulat avizul său referitor la planul de urgență care a fost elaborat de către prefectul din Foggia, în conformitate cu articolul 17 § 1 din DPR 175/88. La 3 august

1993, acest plan fusese transmis comitetului competent de serviciu pentru protecție civilă. Într-o scrisoare din 12 august 1993, secretarul adjunct al acestui serviciu a asigurat prefectul de faptul că planul în scurt timp va fi transmis comitetului coordonator spre avizare și și-a exprimat speranța că el va putea deveni operațional cât mai curând posibil, ținând cont de problemele delicate relative la planificarea de urgență.

27. La 14 septembrie 1993, în conformitate cu articolul 19 din DPR 175/88, ministerele Mediului și al Sănătății au adoptat în comun concluzii asupra raportului de securitate prezentat de uzină în iulie 1989. Acestea prevedeau o serie de ameliorări a instalațiilor, totodată în ceea ce privește producerea fertilizanților și în caz de realuare a producerii de caprolactam (paragraful 17 de mai sus). Ele ofereau prefectului indicații referitoare la planul de urgență de care erau responsabile și măsurile de informare a populației prevăzute de articolul 17 al DPR.

Totodată, într-o scrisoare din 7 decembrie 1995 către Comisia europeană a Drepturilor Omului, primarul din Monte Sant'Angelo afirma că la această din urmă dată, investigațiile în vederea elaborării concluziilor prevăzute de articolul 19 au fost efectuate și nici un document cu privire la aceste concluzii nu a fost primit. El a precizat că municipalitatea era în așteptarea primirii directivelor serviciului de protecție civilă pentru a decide asupra măsurilor de securitate necesare și a regulilor ce trebuie respectat în caz de accident și comunicate populației, și că măsurile privind informarea populației vor fi întreprinse imediat după concluziile investigației, în ipoteza unei reînțeleperii a funcționării uzinei.

II. DREPTUL INTERN PERTINENT

28. În ceea ce privește obligațiile de informare în materie de securitate a mediului și a populației vizate, articolul 5 din DPR 175/88 prevede că întreprinderea care exercită activități periculoase trebuie să notifice ministerelor Mediului și Sănătății un raport cuprinzând în special informații detaliate cu privire la activitatea sa, planurile de urgență în caz de accident major, persoanele responsabile de executarea planului, precum și măsurile adoptate de întreprindere pentru reducerea riscurilor asupra mediului și sănătății publice. În plus, articolul 21 din DPR 175/88 prevede o pedeapsă până la un an de privare de libertate pentru orice întreprinzător care nu a prezentat comunicarea prevăzută în articolul 5.
29. La epoca faptelor, articolul 11 § 3 din DPR 175/88 prevedea că primarul trebuie să informeze publicul despre:
- a) procesul de producere;
 - b) substanțele prezente și cantitatea lor;
 - c) riscurile posibile pentru angajații și muncitorii uzinei, pentru populație și pentru mediul ambiant;
 - d) concluziile asupra raportului cu privire la securitatea uzinei notificat de aceasta în sensul articolului 5, precum și asupra măsurilor suplimentare prevăzute de articolul 19;
 - e) măsurile de securitate și regulile ce urmează a fi respectate în caz de accident.

Pe de altă parte, paragraful 2 al aceluiași articol precizează că în scopul asigurării protecției secretelor industriale, orice persoană responsabilă de examinarea rapoartelor sau informațiilor provenite de la întreprinderile vizate nu ar trebui să divulge informațiile pe care le deține.

30. Articolul 11 § 1 prevede că datele și informațiile relative la activitățile industriale obținute în aplicarea DPR 175/88 nu pot fi utilizate decât în scopul în care ele au fost solicitate.

Această dispoziție a fost parțial modificată prin decretul-lege nr. 461 din 8 noiembrie 1995 și prevede, în paragraful 2, că interzicerea de divulgare care decurge din secretul industrial este exclusă pentru anumite informații, și anume cele incluse într-o fișă de informare care trebuie să

fie alcătuită și expedită ministerului Mediului și comitetului tehnic regional sau interregional de către întreprinderea vizată. Obligațiile de informare de care este responsabil primarul rămân în tot cazul neschimbate, și figurează în prezent în paragraful 4.

31. Articolul 17 din DPR 175/88 prevede anumite obligații de informare care de asemenea îi revin prefectului. În particular, paragraful 1 al acestei dispoziții (în prezent el a devenit 1 *bis*) prevede că prefectul trebuie să elaboreze un plan de urgență, în baza informațiilor furnizate de către uzina vizată și comitetul de coordonare a activităților de securitate în materie industrială, care trebuie să fie comunicat ulterior ministerului Afacerilor Interne și serviciului pentru securitatea civilă. Paragraful 2 obligă prefectul după elaborarea planului de urgență, să informeze într-o modalitate corespunzătoare populația vizată despre riscurile ce rezultă din activitate, despre măsurile de securitate adoptate în scopul prevenirii accidentelor majore, despre măsurile de securitate prevăzute în afara uzinei în caz de accident major și despre normele ce urmează a fi respectate în caz de accident. Modificările aduse acestui articol prin decretul-lege menționat mai sus constau în special în includerea unui noi paragraf 1, care prevede că serviciul pentru protecția civilă trebuie să stabilească criteriile de referință pentru planificarea de urgență și adoptarea măsurilor de informare a publicului de către prefect, precum și în abrogarea paragrafului 3, care dispune că măsurile de informare prevăzute de către paragraful 2 ar trebui să fie comunicate ministerelor Mediului și al Sănătății, precum și regiunilor vizate.
32. Articolul 14 § 3 din legea nr. 349 din 8 iulie 1986, care a instituit în Italia ministerul Mediului și a introdus în același timp primele reguli în materie de prejudiciu pentru mediu, prevedea că oricine are dreptul la informații disponibile la administrație cu privire la starea mediului, în conformitate cu legislația în vigoare, și poate obține copii contra rambursării cheltuielilor.
33. Într-o hotărâre din 21 noiembrie 1991 (nr. 476), Consiliul justiției administrative pentru Sicilia (*Consiglio di Giustizia amministrativa per la Regione siciliana*), care pentru această regiune înlocuiește Consiliul de Stat, a stabilit că noțiunea de informații cu privire la starea mediului cuprinde toate informațiile cu privire la habitatul în care locuiește omul și care are legătură cu elemente ce prezintă un anumit interes pentru colectivitate. Bazându-se pe asemenea criterii, Consiliul justiției administrative a considerat nejustificat refuzul unei municipalități de a permite unei persoane particulare o copie a rezultatelor analizelor cu privire la caracterul potabil sau nu al apelor de pe teritoriul unei comune.

III. LUCRĂRILE CONSILIULUI EUROPEI

34. Printre diferite documente adoptate de Consiliul Europei în acest domeniu în prezentul caz, ar putea fi menționate în special rezoluția 1087 (1996) a Adunării parlamentare, relativă la consecințele accidentului de la Cernobyl și adoptată la 26 aprilie 1996 (cea de-a șaisprezecea ședință). Făcând referire nu doar la domeniul legat de producerea și utilizarea energiei nucleare în sectorul civil, dar de asemenea și la alte domenii, această rezoluție stipulează că „accesul publicului la o informație clară și exhaustivă (...) trebuie să fie considerat ca unul dintre drepturile fundamentale ale persoanei”.

PROCEDURA ÎN FAȚA COMISIEI

35. Reclamantele au sesizat Comisia la 18 octombrie 1988. Invocând articolul 2 din Convenție, ele au pretins că lipsa măsurilor concrete, în special pentru diminuarea poluării și riscurile de accidente majore legate de activitatea uzinei, aduc atingere respectării vieții și integrității lor fizice. Ele s-au plâns de asemenea de faptul că neadoptarea de către autoritățile competente a măsurilor de informare cu privire la riscurile la care este supusă populația și măsurile care urmează a fi luate în caz de

accidente majore, prevăzute în special de articolele 11 § 3 și 17 § 2 din decretul președintelui republicii nr. 175/88, au încălcat dreptul lor la libertatea de informare garantat de articolul 10.

36. Comisia a declarat cererea (nr. 14967/89) admisibilă la 6 iulie 1995 în ceea ce privește plângerea în baza articolului 10 și a respins-o pentru surplus. În raportul său din 29 iunie 1996 (articolul 31), ea a conchis, cu douăzeci și unu voturi pentru și opt împotriva, că a avut loc încălcarea acestei dispoziții. Textul integral al avizului Comisiei și trei opinii separate care îl însoțesc figurează în anexa la prezenta hotărâre*.

CONCLUZIILE PREZENTATE CURȚII

37. Guvernul a elaborat memoriul său în care invita Curtea, cu titlu principal, să respingă cererea pentru neepuizarea căilor interne de recurs și, în mod subsidiar, să considere că nu a avut loc încălcarea articolului 10 din Convenție.
38. La audieri, reprezentantul reclamantelor a cerut Curții să decidă că a avut loc o încălcare a articolelor 10, 8 și 2 din Convenție și de a acorda clientelor sale o satisfacție echitabilă.

ÎN DREPT

1. CU PRIVIRE LA OBIECTUL LITIGIULUI

39. În fața Comisiei, reclamantele au prezentat două plângeri. În primul rând ele au invocat neadoptarea de către autoritățile publice a acțiunilor apte să diminueze poluarea din partea uzinei chimice *Enichem agricoltura* din Manfredonia („uzina”) și evitarea riscurilor de accidente majore; ele afirmă că această situație aducea atingere dreptului lor la respectarea vieții și integrității fizice garantat de articolul 2 al Convenției. În continuare ele denunțau neadoptarea, de către Statul italian, a măsurilor de informare cu privire la riscurile posibile și comportamentul în caz de accident major prevăzute de către articolele 11 § 3 și 17 § 2 din decretul președintelui Republicii nr. 175/88 („DPR 175/88”); reclamantele au considerat că a avut loc o încălcare a dreptului lor la libertatea de informare menționat în articolul 10 al Convenției.
40. La 6 iulie 1995, Comisia, cu majoritatea voturilor, a aprobat excepția preliminară a Guvernului de neepuizare în ceea ce privește primul punct și a declarat admisibilă restul plângerii, „orice mijloace de fond rezervate”.

În raportul său din 25 iunie 1996, ea a examinat cauza din punctul de vedere al articolului 10 din Convenție și a considerat această dispoziție aplicabilă și încălcată pe motiv că cel puțin între adoptarea DPR 175/88, în mai 1988, și încetarea producerii fertilizanților, în 1994, autoritățile competente trebuiau să ia măsurile necesare pentru ca reclamantele, care locuiau într-o zonă de risc sporit, să poată „primi o informație adecvată cu privire la problemele referitoare la protecția mediului lor ambiant”. Opt membri ai Comisiei și-au exprimat dezacordul în trei opinii disidente, dintre care două scot în evidență posibilitatea unei abordări diferite a litigiului, fondată pe aplicabilitatea articolului 8 din Convenție.

41. Persoanele vizate, în memoriul lor adresat Curții apoi la audieri, au invocat de asemenea articolele 8 și 2 din Convenție susținând că lipsa informațiilor în chestiune le-a încălcat dreptul lor la respectarea vieții private și de familie și dreptul al viață.
42. În fața Curții, delegatul Comisiei s-a limitat la confirmarea concluziilor raportului (încălcarea articolului 10, pe când Guvernul a declarat că plângerile relative la articolele 8 și 2 depășesc cadrul impus prin decizia de admisibilitate.

* *Nota grefei:* din considerente de ordin practic, el nu există decât în versiunea tipărită, dar oricine îl poate obține la grefă.

Înainte de toate era necesar de a determina limitele competenței *ratione materiae*.

43. Curtea a subliniat mai întâi că competența sa „se extinde asupra tuturor cazurilor referitoare la interpretarea și aplicarea (...) Convenției care îi sunt înaintate în condițiile prevăzute de articolul 48” (articolul 45 din Convenție după cum este modificat prin Protocolul nr. 9 pentru Statele care l-au ratificat, printre care Italia) și că „În caz de contestare pe punctul de a ști dacă Curtea este competentă, Curtea decide” (articolul 49).
44. În continuare se reamintește că, deoarece Curtea posedă cea mai mare competență în calificarea juridică a faptelor în cauză, ea nu se consideră legată prin caracterizarea atribuită de reclamanti, guverne sau Comisie. În virtutea principiului *jura movit curia*, ea spre exemplu a studiat din oficiu mai multe plângeri în lumina unui articol sau paragraf care nu erau invocate de părțile la proces, și chiar o clauză pe care Comisia o declarase neadmisibilă a acceptat-o în baza altei prevederi. Plângerea se caracterizează prin faptele pe care le denunță și nu prin simple mijloace sau argumente de drept invocate (vezi hotărârea Powell și Rayner contra Regatului Unit din 21 februarie 1990, seria A nr. 172, pag. 13, § 29).

Jurisdicția deplină a Curții se manifestă doar în limitele „cazului”, care sunt fixate prin decizia de admisibilitate a cererii. În interiorul cadrului astfel trasat, Curtea poate examina orice chestiune de fapt sau de drept care survine în timpul procesului în fața ei (vezi, printre multe altele, hotărârea Philis c. Greciei din 27 august 1991, seria A nr. 209, pag. 19, § 56).

45. În speță, temeiurile în baza articolelor 8 și 2 nu figurează în mod expres în cerere și în memoriile inițiale ale reclamantelor în fața Comisiei. Totodată ele manifestă o conexitate evidentă cu cel care este expus, informarea reclamantelor, care locuiesc toate la un kilometru de uzină, fapt ce ar putea avea repercusiuni asupra vieții lor private și de familie și integrității lor fizice.
46. Având în vedere cele precedente, precum și decizia Comisiei cu privire la admisibilitate, Curtea a considerat că poate examina plângerea în baza articolelor 8 și 2 din Convenție și articolului 10.

II. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 10 DIN CONVENȚIE

47. Reclamantele au pretins că sunt victima unei încălcări a articolului 10 din Convenție, care dispune:

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

Încălcarea care rezultă din nadoptarea de către autoritățile competente a măsurilor de informare a populației asupra riscurilor posibile și asupra măsurilor în caz de accident legat de activitatea uzinei.

A. Cu privire la excepția preliminară a Guvernului

48. Guvernul a făcut, după cum a procedat în fața Comisiei, o excepție de neapuzare a căilor interne de recurs care avea două părți.

Prima se referea la recursul de urgență prevăzut în articolul 700 al codului de procedură civilă. Dacă reclamantele aveau frică de un pericol imediat legat de activitatea uzinei, ele ar fi putut sesiza judecătorul pentru a obține o decizie care imediat le-ar fi permis să-și apere drepturile. Guvernul recunoaște că nu poate prezenta exemple de aplicare a acestei dispoziții la cazuri analoge, dar el afirmă că făcând abstracție de posibilitatea de a utiliza această dispoziție împotriva autorității publice, articolul 700 poate cu siguranță să fie utilizat împotriva unei uzine, dacă, după cum este cazul speței, aceasta nu a elaborat raportul de securitate necesar în baza articolului 5 din DPR 175/88 (paragraful 28 de mai sus).

Cea de-a doua parte se referea la circumstanța că reclamantele nu au sesizat judecătorul penal pentru a se plânde de lipsa de informații pertinente, în special din partea uzinei, deoarece articolul 21 din DPR menționat mai sus prevede sancțiuni penale pentru astfel de tipuri de omisiuni.

49. Conform Curții, niciunul din aceste două recursuri nu ar fi permis de a atinge scopul vizat de reclamante.

Chiar dacă Guvernul nu a putut dovedi eficacitatea recursurilor de urgență, contenciosul legat de mediu în domeniul în cauză nu a creat precedente judiciare, articolul 700 din codul de procedură civilă ar fi fost un remediu posibil dacă plângerea reclamantelor s-ar fi referit la lipsa măsurilor de reducere sau încetare a polării; de altfel aceasta a fost și concluzia Comisiei la etapa admisibilității cererii (paragraful 40 de mai sus).

În circumstanțele speței, în realitate era vorba despre lipsa informațiilor cu privire la riscurile posibile și măsurile în caz de accident, pe când recursul de urgență probabil avea să aibă ca rezultat suspendarea activității uzinei.

Cât privește latura penală, raportul de securitate a fost transmis de către uzină la 6 iulie 1989 (paragraful 22 de mai sus) și acest recurs mai curând avea să se încheie cu condamnarea responsabililor din partea uzinei, dar cu siguranță nu cu comunicarea informațiilor reclamantelor.

Astfel obiecția a fost respinsă.

B. Cu privire la temeiul plângerii

50. Rămâne de determinat dacă articolul 10 din Convenție este aplicabil și dacă a fost încălcat.
51. Conform Guvernului, această dispoziție se limitează la garantarea libertății de a primi informații fără vreun obstacol din partea unui Stat și nu impune nici o obligație pozitivă. Aceasta va fi demonstrat prin faptul că rezoluția 1087 (1996) a Adunării parlamentare a Consiliului Europei și directiva 90/313/CEE a Consiliului Comunităților europene, relative la riscurile care pot decurge din anumite activități industriale periculoase, nu vorbesc despre un drept dar de un simplu acces la informare. Dacă ar exista o obligație pozitivă de informare, ea ar fi „extrem de dificil de implementat” deoarece ar trebui de determinat modalitățile și momentul divulgării informațiilor precum și autoritățile responsabile de aceasta și destinarii săi.
52. La fel ca reclamantele, Comisia a considerat că informarea publicului reprezintă de acum înainte unul din instrumentele esențiale de protecție a bunăstării și sănătății populației în situații periculoase pentru mediul ambiant. În consecință, cuvintele „acest drept cuprinde (...) libertatea de a primi (...) informații”, inclus în paragraful 1 al articolului 10, ar trebui să se interpreteze ca atribuind un veritabil drept de a primi informații, în special din

partea administrațiilor competente, în persoana membrilor din rândul populației locale care au fost sau ar putea fi afectați de o activitate industrială, sau de altă natură, periculoasă pentru mediu.

Articolul 10 impune Statelor nu doar obligația de a face accesibile publicului informațiile în materie de mediu, exigență la care dreptul italian pare să poată deja răspunde, în special în virtutea articolului 14 § 3 din legea nr. 390, dar și obligații pozitive de a colecta, elabora și a difuza aceste informații care, prin natura lor, nu ar putea altfel ajunge la cunoștința publicului. Protecția asigurată de articolul 10 joacă deci un rol preventiv față de încălcările potențiale ale Convenției în caz de atentate grave la mediul ambiant, această dispoziție intrând în joc chiar înainte de a se produce un atentat direct la alte drepturi fundamentale – cum ar fi dreptul la viață sau cel al respectării vieții private sau de familie.

53. Curtea nu se subscrie la această teză. Existența unui drept pentru public de a primi informații a fost de numeroase ori recunoscut de ea în cauze relative la restricțiile la libertatea presei, ca corolarul funcției proprii jurnaliștilor de a difuza informații sau idei pe probleme de interes public (vezi, spre exemplu, hotărârile *Observer și Guardian c. Regatului Unit* din 26 noiembrie 1991, seria A nr. 216, pag. 30, § 59 b), și *Thorgeir Thorgeirson c. Islandei* din 25 iunie 1992, seria A nr. 239, pag. 27, § 63). Circumstanțele speței totodată sunt net diferite de cele ale cauzelor menționate mai sus deoarece reclamantele se plâneau de o disfuncționare a sistemului instaurat de DPR 175/88, care a transpus în dreptul italian directiva 82/501/CEE a Consiliului Comunităților europene (directiva „Seveso”), cu privire la riscurile accidentelor majore legate de unele activități industriale periculoase pentru mediu și bunăstarea populațiilor vizate. În rezultat, dacă era adevărat că prefectul din Foggia a elaborat un plan de urgență în baza raportului funizat de uzină și că acest plan fusese comunicat serviciului de protecție civilă la 3 august 1993, la această zi reclamantele nu primise informațiile litigioase (paragrafele 26 și 27 de mai sus).

Curtea reamintește că libertatea de a primi informații, menționată la paragraful 2 al articolului 10 din Convenție „interzice în mod esențial unui guvern să împiedice pe cineva să primească informații pe care alții speră sau pot accepta să le furnizeze” (hotărârea *Leander c. Suediei* din 26 martie 1987, seria A nr. 116, pag. 29, § 74). Această libertate nu ar trebui să fie înțeleasă ca impunând unui Stat, în circumstanții de tipul celor din speță, obligații pozitive de colectare și difuzare, *motu proprio*, a informațiilor.

54. În concluzie, articolul 10 nu este aplicabil în această speță.

55. Având în vedere paragraful 45 de mai sus, cazul ar trebui examinat în lumina articolului 8 al Convenției.

III CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 8 DIN CONVENȚIE

56. Reclamantele s-au pretins în fața Curții, în baza aceluiași fapt, victime a unei încălcări a articolului 8 din Convenție, care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în executarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

57. Sarcina Curții este de a cerceta dacă articolul 8 din Convenție se aplică și a fost încălcat.

Mai întâi ea a notat că toate reclamantele locuiesc la Manfredonia, aproximativ la un kilometru de uzina vizată care, din cauza producerii de fertilizanți și caprolactam, în 1988 a fost clasată ca având un risc sporit, în aplicarea criteriilor prevăzute de DPR 175/88.

Pe parcursul ciclului de fabricare uzina elimina mari cantități de gaze inflamabile, precum și alte substanțe nocive printre care anhidrid de arseniu. De altfel, în 1976, în rezultatul unei explozii la secția de spălare a gazelor de sinteză a amoniacului, au fost eliminate mai multe tone de soluție de carbonat și bicarbonat de potasiu, conținând anhidrid de arseniu, fapt care a făcut necesară spitalizarea 150 de persoane din cauza unei intoxicații grave cu arseniu.

În plus, în raportul său din 8 decembrie 1988, comisia tehnică numită de municipalitatea din Manfredonia afirma în special că, din cauza amplasării geografice a uzinei, emisiile de substanțe în atmosferă sunt deseori canalizate spre oraș (paragrafele 14-16 de mai sus).

Incidența directă a emisiilor nocive asupra dreptului reclamantelor la respectarea vieții lor private și de familie permite de a conchide aplicabilitatea articolului 8.

58. Curtea consideră apoi că reclamantele nu ar putea fi considerate ca au suferit din partea Italiei o „ingerință” în viața lor privată sau de familie: ele se plâneau nu de un act dar de o inacțiune din partea Statului. Totodată, dacă articolul 8 are în mod esențial drept obiect protecția individului împotriva ingerințelor arbitrare din partea autorităților publice, el nu se rezumă la limitarea Statului de a se abține de la asemenea ingerințe: la această obligație mai curând negativă pot fi adăugate obligații pozitive inerente unei respectări efective a vieții private sau de familie (hotărârea Airey c. Irlandei din 9 octombrie 1979, seria A nr. 32, pag. 17, § 32).

În circumstanțele speței, este necesar de a examina doar dacă autoritățile naționale au luat măsurile necesare pentru a asigura protecția efectivă a dreptului reclamantelor la respectarea vieții lor private și de familie garantat de articolul 8 (hotărârea López Ostra c. Spaniei din 9 decembrie 1994, seria A nr. 303-C, pag. 55, § 55).

59. La 14 septembrie 1993, în conformitate cu articolul 19 din DPR 175/88, ministerele Mediului și al Sănătății au adoptat în comun concluzii asupra raportului de securitate prezentat de uzină în iulie 1989. Acestea prescriau ameliorările ce trebuiau îndeplinite la instalații, totodată pentru producerea curentă a fertilizanților și în caz de reluare a producerii de caprolactam. Ele ofereau prefectului indicații cu privire la planul de urgență – care fusese elaborat în 1992 – și măsurile de informare a populației prevăzute de articolul 17 al DPR.

Totodată, într-o scrisoare din 7 decembrie 1995 către Comisia europeană a Drepturilor Omului, primarul din Monte Sant'Angelo afirma că la această dată, investigațiile în vederea elaborării concluziilor prevăzute de articolul 19 au fost efectuate și nici un document cu privire la aceste concluzii nu a fost primit. El a precizat că municipalitatea era în așteptarea primirii directivelor serviciului de protecție civilă pentru a decide asupra măsurilor de securitate necesare și a regulilor ce trebuie respectat în caz de accident și comunicate populației, și că măsurile privind informarea populației vor fi întreprinse imediat după concluziile investigației, în ipoteza unei reînțepiri a funcționării uzinei. (paragraful 27 de mai sus).

60. Curtea reamintește că poluarea gravă a mediului ambiant poate influența bunăstarea persoanelor și să le priveze de dreptul de a beneficia de domiciliul lor astfel încât să le afecteze viața lor privată și de familie (vezi, *mutatis mutandis*, hotărârea López Ostra menționată mai sus, pag. 54, § 51). În speță, reclamantele au rămas, până la încetarea producerii fertilizanților în 1994,

în așteptarea informațiilor esențiale care le-ar fi permis să evalueze riscurile care ar putea rezulta pentru ele și apropiații lor din faptul că continuau să locuiască pe teritoriul regiunii Manfredonia, o cimină atât de expusă pericolului în caz de accident în interiorul uzinei.

Curtea a constatat deci că Statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a garanta dreptul reclamantelor la respectarea vieții lor private și de familie, astfel fiind încălcat articolul 8 din Convenție.

În consecință, a fost stabilită încălcarea acestei deispoziții.

IV. CU PRIVIRE LA ÎNCĂLCAREA PRETINSĂ A ARTICOLULUI 2 DIN CONVENȚIE

61. Referindu-se la decesul muncitorilor de la uzină, datorită cancerului, reclamantele afirmă că lipsa informațiilor litigioase le-a încălcat dreptul la viață garantat de articolul 2 din Convenție, care prevede:

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute.
- c) Pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

62. Având în vedere concluziile relative la încălcarea articolului 8, Curtea nu a considerat necesară examinarea cauzei și din punctul de vedere al articolului 2.

V. CU PRIVIRE LA APLICAREA ARTICOLULUI 50 DIN CONVENȚIE

63. În termenii articolului 50 din Convenție,

„Dacă Curtea declară că decizia adoptată sau măsura ordonată de o autoritate judiciară sau orice altă autoritate a unei Părți Contractante contravine totalmente sau parțial obligațiilor ce reies din (...) Convenție, și dacă dreptul intern al Părții în cauză nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă.”

A. Prejudiciul

64. Reclamantele au solicitat reparația unui prejudiciu „biologic”; ele au pretins 20 000 000 000 lire italiene (ITL).

65. În opinia Guvernului, reclamantele nu au demonstrat că au suferit un prejudiciu și nici nu-l pot reda în detalii. Dacă Curtea va recunoaște existența unui prejudiciu moral, constatarea încălcării va constitui, în acest caz, o satisfacție echitabilă suficientă.

66. Delegatul Comisiei a invitat Curte să acorde reclamantelor o compensație adecvată și proporțională cu prejudiciul pe care ele consideră că l-au suportat. El a sugerat suma de 100 000 000 ITL pentru fiecare reclamantă.

67. Curtea a Considerat că reclamantele nu au demonstrat existența unui prejudiciu material care ar rezulta din lipsa de informații pe care ele au invocat-o. În rest, ea a considerat că reclamantele fără îndoială au suferit o daună morală și a decis să acorde suma de 10 000 000 ITL fiecăreia.

B. Costuri și cheltuieli

68. Reclamantele au obținut acordarea asistenței judiciare în fața Curții în valoare de 16 304 franci francezi, dar la încheierea audierilor, reprezentantul lor a depus la grefă o cerere prin care solicita acordarea unei sume mult mai mari în calitate de onorarii.

69. Nici Guvernul nici delegatul Comisiei nu s-au pronunțat asupra acestei chestiuni.

70. Ținând cont de suma deja acordată cu titlu de asistență judiciară și depunerea tardivă a cererii în cauză (articolul 39 § 1 și 52 § 1 din regulamentul B al Curții), Curtea a decis să respingă această cerere.

C. Alte pretenții

71. Reclamantele au mai rugat Curtea să oblige Statul pârât să procedeze la asanarea întregii zone industriale în cauză și să realizeze un studiu epidemiologic privind acest teritoriu și populațiile vizate, precum și o anchetă destinată să scoată în evidență eventualele consecințe grave pentru locuitorii cei mai expuși presupuselor substanțe cancerigene.

72. Guvernul a considerat aceste pretenții inadmisibile.

73. În opinia delegatului Comisiei, realizarea unei anchete aprofundate și eficiente de către autoritățile naționale precum și publicarea și comunicarea reclamanților unui raport complet și precis privind toate aspectele pertinente ale activității uzinei pe parcursul perioadei litigioase, inclusiv prejudiciul efectiv cauzat mediului ambiant și sănătății persoanelor, ar fi de natură să satisfacă, pe lângă plata satisfacției echitabile, obligația prevăzută în articolul 53 din Convenție.

74. Curtea a menționat că Convenția nu o împuternicește să examineze o asemenea cerere. Ea a amintit că Statului îi aparține să aleagă mijloacele care să fie utilizate în ordinea sa juridică pentru a se conforma dispozițiilor Convenției sau a redresa o situația care a dus la o încălcare (vezi, *mutatis mutandis*, hotărârile Zanghi c. Italiei din 19 februarie 1991, seria A nr. 194-C, pag. 48, § 26; Demicoli c. Maltei din 27 august 1991, seria A nr. 210, pag. 19, § 45; și Yağci și Sargin c. Turciei din 8 iunie 1995, seria A nr. 319-A, pag. 24, § 81).

D. Interese moratorii

75. Conform informațiilor de care dispunea Curtea, taxa legală aplicabilă în Italia la data adoptării prezentei hotărâri era de 5 % pe an.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA

1. *Respinge*, cu nouăsprezece voturi pentru și unul împotriva, excepția preliminară a Guvernului;
2. *Hotărăște*, cu optsprezece voturi pentru și două împotriva, că articolul 10 din Convenție nu este aplicabil în această speță;
3. *Hotărăște*, în unanimitate, că articolul 8 din Convenție este aplicabil și a fost încălcat;
4. *Hotărăște*, în unanimitate, că este necesar de a examina cauza din punctul de vedere al articolului 2 din Convenție;

5. *Hotărăște*, în unanimitate,
- a) că Statul pârât trebuie să plătească, în termen de trei luni, 10 000 000 (zece milioane) lire italiene fiecărei reclamante pentru prejudiciul moral suferit;
 - b) că această sumă este majorată cu un interes simplu de 5 % anual începând de la expirarea acestui termen și până la achitare;
6. *Respinge*, în unanimitate, cererea de satisfacție echitabilă pentru surplus.

Redactată în franceză și engleză, apoi pronunțată în cadrul audierii publice la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg, la 19 februarie 1998..

Semnat: Rudolf BERNHARDT
Președinte

Semnat: Herbert Petzold
Grefier

La prezenta hotărâre se anexează, în conformitate cu articolele 51 § 2 din Convenție și 55 § 2 din regulamentul B, expunerea următoarelor opinii separate:

- opinia concordantă a Dlui Walsh;
- opinia concordantă a Dnei Palm, la care se alătură Dnii Bernhardt, Russo, Macdonald, Makarczyk, și van Dijk;
- opinia concordantă a Dlui Jambrek;
- opinia parțial concordantă și parțial separată a Dlui Thór Vilhjálmsson;
- opinia parțial separată și parțial concordantă a Dlui Mifsud Bonnici.

OPINIA CONCORDANTĂ A DLUI JUDECĂTOR WALSH

Ar trebui să ne amintim că, deseori, o încălcare a Convenției, poate pune în joc alte articole decât cel a cărui încălcare este invocată de reclamant, dar eu sunt totalmente de acord că având în vedere faptele expuse în cauză este mai potrivit de a invoca articolul 8 decât articolul 10. Convenția și dispozițiile sale trebuie să fie interpretate într-o modalitate armonioasă. Or, în hotărârea sa, Curtea a menționat pe scurt articolul 2, dar nu s-a pronunțat asupra acestui subiect, pe când în opinia mea fusese încălcat și articolul 2.

În opinia mea, articolul 2 garantează de asemenea protecția integrității fizice a reclamantelor. Astfel, dispozițiile articolului 3 indică clar că Convenția se referă și la această protecție. Eu consider că în această speță a avut loc o încălcare a articolului 2 și că, având în vedere circumstanțele cauzei, nu este necesar de a trece peste această dispoziție pentru a constata o încălcare.

OPINIA CONCORDANTĂ A DNEI JUDECĂTOR PALM, LA CARE SE ALĂTURĂ DNII JUDECĂTORI BERNHARDT, RUSSO, MACDONALD, MAKARCZYK ȘI VAN DIJK

De rând cu majoritatea, eu consider că articolul 10 nu este aplicabil în această speță. Astfel exprimându-mă, eu insist asupra situației concrete din cauză, fără a exclude că, în circumstanțe diferite, Statul ar putea fi avut obligația pozitivă de a furniza publicului informațiile aflate în posesia sa și de a le difuza, deoarece, prin natura lor, ele nu ar fi putut ajunge altfel la cunoștința

publicului larg. Acest punct de vedere nu este incompatibil cu conținutul paragrafului 53 din hotărâre.

OPINIA CONCORDANTĂ A DLUI JUDECĂTOR JAMBREK

În memoriul lor, reclamantele s-au plâns în mod expres de o încălcare a articolului 2 din Convenție. Curtea a considerat că nu era necesar de a examina cauza în lumina acestui articol deoarece ea constatase încălcarea articolului 8. Eu doresc totuși să formulez unele observații referitoare la o eventuală aplicabilitate în speță a articolului 2.

Acest articol prevede: „Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauza cuiva în mod intenționat, decât (...)” În opinia mea, protecția sănătății și a integrității fizice este legat foarte strâns atât de „dreptul la viață” cât și de „respectarea vieții private și de familie”. Am putea face o paralelă cu jurisprudența Curții relativă la articolul 3 în ceea ce privește existența „consecințelor previzibile”: în cazul în care, *mutatis mutandis*, există motive serioase de a crede că persoana vizată se confruntă cu un risc real de a se afla în circumstanțe care pun în pericol sănătatea și integritatea sa fizică și, totodată, dreptul său la viață, care este protejat prin lege. Dacă guvernul se abține de la comunicarea informațiilor cu privire la situațiile care ar putea fi considerate, bazându-se pe motive serioase, că ele prezintă un pericol real pentru sănătatea și integritatea fizică a persoanelor, pe când o asemenea situație ar putea de asemenea ține de protecția prevăzută de articolul 2, conform căruia „Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat”.

Probabil ar fi fost momentul pentru jurisprudența Curții consacrată articolului 2 (dreptul la viață) de a evolua, de a dezvolta drepturile care rezultând din aplicarea sa, de a defini situațiile care antrenează un risc real și grav pentru viață sau diferite aspecte ale dreptului la viață. Articolul 2 pare să fie pertinent și aplicabil în speță, în măsura în care 150 de persoane au fost spitalizate din cauza intoxicării grave cu arseniu. Dat fiind că ele duceau la eliminarea în atmosferă a substanțelor nocive, activitățile uzinei constituiau deci „riscuri de accidente majore periculoase pentru mediul ambiant”.

În ceea ce privește articolul 10, eu consider că el ar putea fi considerat ca aplicabil în speță sub rezerva unei condiții precise. Acest articol prevede că „Orice persoană are dreptul de a (...) primi (...) informații sau idei fără amestecul autorităților publice (...). Exercițarea acestui drept poate fi supusă unor (...) restrângeri (...)”. În opinia mea, textul articolului 10, și sensul atribuit în prezent motivelor utilizate, nu permite de a deduce că un Stat se află în obligația pozitivă de a furniza informații, în afară de faptul dacă o persoană solicită/cere personal informații de care guvernul dispune la epoca luată în considerare.

Deaceia eu cred că ar trebui să se considere că o asemenea obligație pozitivă depinde de următoarea condiție: victimele potențiale ale riscului industrial trebuie să fi cerut ca anumite informații, probe, testări, etc, să fie făcute publice și să le fie comunicate prin intermediul unui serviciu guvernamental special. Dacă guvernul nu satisface o asemenea cerere și nu explică lipsa unui răspuns în mod valabil, atunci aceasta ar trebui să fie considerată ca o ingerință din partea sa, interzisă de articolul 10 din Convenție.

OPINIA PARȚIAL CONCORDANTĂ ȘI PARȚIAL SEPARATĂ A DLUI JUDECĂTOR THÓR VILHJÁLMSOHN

În această cauză, eu în principiu sunt de acord cu concluzia și cu argumentele exprimate de majoritatea Comisiei. Curtea, din partea sa, are o altă părere. Chiar dacă eu am preferat ca cauza să fie tratată în lumina articolului 10 din Convenție, era de asemenea posibil de a examina chestiunile impuse în speță pe terenul articolului 8, după cum a procedat Curtea. De aceea eu am votat cu majoritatea în ceea ce privește acest articol, precum și articolele 2 și 50 din Convenție.

OPINIA PARȚIAL SEPARATĂ
ȘI PARȚIAL CONCORDANTĂ
A DLUI JUDECĂTOR MIFSUD BONNICI

1. În paragraful 40 al hotărârii, Curtea a respins excepția preliminară a Guvernului conform căreia reclamații nu au epuizat căile interne de recurs de care dispuneau, după cum prevede articolul 26 din Convenție.
2. Cel de-al doilea alineat al acestui paragraf cuprinde următorul fragment:

„În circumstanțele speței, în realitate era vorba despre lipsa informațiilor cu privire la riscurile posibile și măsurile în caz de accident, *pe când recursul de urgență probabil avea să aibă ca rezultat suspendarea activității uzinei*”.
(evidențierea îmi aparține).

3. Dat fiind că utilizarea acestui recurs intern probabil avea să ducă la suspendarea activității uzinei, eu nu văd care ar fi recursul mai eficient pentru a redresa încălcările denunțate de reclamante, în măsura în care lipsa informațiilor din partea autorităților ar fi adus la suspendarea activităților uzinei. Cu ocazia procesului, toate informațiile necesare ar trebui să fi fost comunicate în timpul audierilor, ceea ce ar fi permis în mod natural de a redresa încălcarea articolului 8.
4. Cât privește acțiunea penală, un succes în acest domeniu ar fi făcut posibilă inițierea unei acțiuni de reparare, după cum ordinea juridică italiană permite de a o face oricărei persoane care este victima unei infracțiuni (*delitto*), oricare ar fi forma ei.
5. Este deci clar că, ordinea juridică italiană pune la dispoziția reclamantelor un anumit număr de acțiuni în justiție, inclusiv și cele la care ele nu au recurs. Totuși, eu consider că excepția preliminară a Guvernului trebuia acceptată.
6. Marea majoritatea a colegilor mei au luat o altă hotărâre, eu nu am avut altă soluție decât să mă alătur avizului lor în ceea ce privește alte puncte ale dispozitivului.